

McKellar vendéglősné asszony kvártélyában, a Béke kikötőben

A zápor éppen akkor eredt el, amikor az ablak mellett elsuhant a tábla, amely jelezte, hogy megérkeztünk a dédapám falujába. A cseppek erőteljesen kopogtak az emeletes busz lapos tetején; azt hittem, jégeső, de az ablakból nem jég látszott, hanem csak kövér esőcseppek, amelyeket egy-egy erős szélhökés odavetett. A sofőr gyakorlottan kanyargott a tenger feletti meredek sziklafalon fekvő település szerpentinjein, amíg ki nem értünk a fennsíkra. Az egyenes úton két perc után megállt a jármű, és a vezetője belemotyogott valamit a mikrofonba.

Úgy tűnt, hogy már túl régóta állunk az állomáson, amikor a felső emelethez vezető lépcsőnél felbukkant a vezető feje. „Ez az ön állomása, uram!” – szólt rám sürgetően. Magamhoz vettem a hátizsákom a melletttem lévő ülésről, és lassan megindultam a lépcsőn lefelé. Nem volt kedvem kimenni az esőre. Amikor Londonból Brightonba indultam, nem akartam magammal hozni az ernyőmet. A sofőr türelmetlenül intett, az irányt mutatva. „A vendéglő öt percre van innen a mellékúton lefelé” – mondta.

Abban a pillanatban, amint kiléptem, már tovább is hajtott, az ajtók siterelve csukódtak be, miközben a piros double-decker elhaladt. Ekkor pedig, valamilyen csoda folytán, elállt az eső, a nap sugarai előtörték a felhők mögül, s a szűk utacska melletti fasor levelein visszfénylettek, mint az ünnepi díszek ékkövei.

Felhajtottam a bézs színű lennadrágom mandzsettáit, nehogy összepiszkoljam a pocsolókban gázolva. Számolgattam: egy óra séta hat kilométer, tehát tíz perc egy kilométer, tehát Kellarék vendéglője legfeljebb ötszáz méterre lehet innen. A zápor elmúltának örömeire valahol még egy madár is elkezdett csicseregni, egy éles hangon ismételt, egyszerű hívogatót.

A vendéglői komplexum három épülete úgy nézett ki, mint valami össze nem illő egység, mint amikor a gyerekek egymás mellé helyezik a zsiráf, a jegesmedve és a dinoszaurusz formájú játékaikat. A két újabb, a

kocka alakú, világossárgára volt festve, a régebbi pedig vakolatlan dísz-
téglás volt, amely valamikor kárminvörös lehetett, de idővel megszürkült,
fehér stukkóval az ablakok körül és magas oromfallal felettük.

Kinyitottam a messzingshálós, sárgás üvegű ajtót, és beléptem a nem túl
nagy, de ízlésesen kialakított előtérbe, ahol egy kovácsoltvas csigalépcső
tűnt a szemembe, amelynek három pihenőfordulóján nagy cserepes pál-
mák álltak.

– Kellar's Inn? – kérdeztem az idős hölgyet, aki a pultnál ült.

– McKellar's Garden Inn, uram! – válaszolt. Ősz haja volt, amelyet konty-
ba fogott össze, sötét ruhájának merev alsó gallérján barna csipkét viselt.

– Van szabad szobájuk?

– Igen, egy franciaágyas. Az úr egyedül van?

Amikor kimondta, hogy Sir, azaz uram, eltűzöttnek tűnt, mint mikor
az edinburghi vár őre mondta ki a szót, aki felséges uramnak (Sire) szólított,
valószínűleg azért, mert az utazási iroda fizetett neki, hogy játssza el, hogy
ő egy régmúlt időből idetévedt személy. A recepciós hölgynek viszont nem
volt oka arra, hogy így szólítson. Vajon ő is valamilyen szereppel megbízott?
– kérdeztem. – Vagy talán igazgató, ezzel az úri öltözékével és tartásával?
– Ó, dehogyis, uram – mosolyodott el –, már régóta nyugdíjas vagyok. A
fiam a tulajdonos és a menedzser. El kellett mennie a lóversenypályára.
Megtetegedett a lova. Két évvel ezelőtt vették, s még csak most érett meg
a versenyzésre. A fiam és a menyem elmentek megnézni. Az unokám pedig
nem engedte, hogy nélküle menjenek. Kellemetlen ez az egész. Ő pedig
felajánlotta a segítségét. Mert hát, ugye, még nincs szezon. Főidényben
három helyi fiatalember is segít nekik. Láthatnám az úr útlevelét?

Odanyújtottam neki a kék, királyi címeres könyvecskét, hogy beírjon
a vendégkönyvbe.

– Az úr kanadai? De Szerbiában született, ugye? – kérdezte. Megje-
gyezte, hogy nem sok vendégük van Szerbiából. Kanadából még jönnek,
de nem annyian, mint az ausztrálok. A szomszédos falucskából hetven
évvel ezelőtt a lakosok fele kiköltözött Ausztráliába. Most az ő leszármá-
zottaik jönnek, hogy felkutassák a múltjukat... – mondta.

Teljesen kiment a fejemből, hogy a kanadai útlevelemben ott áll az
adat, hogy Szerbiában születtem, legalábbis rövidítésként a kis városka
neve mellett, amelyről valószínűleg még sohasem hallott. Egyáltalán, ho-
gyan tudta az idős asszony ezt kikövetkeztetni? Oh, igen, az -ic végződésű
vezetéknév a SRB rövidítés mellett; hogy nem jutott eszembe?

– Valójában – bizonyos értelemben – én is a múltamat keresem –,
14 mondtam neki, és mosolyogtam. A hölgy szeme egy pillanatra könnybe

lábadt, majd lezseren folytatta: – Az ön édesanyja biztosan brit, mert a vezetékneve alapján nem mondanám, hogy angol származású.

Igen, McKellarné, a maga *ír* vezetékneve alapján sem lehetne ezt elmondani, gondoltam. De mégsem mondtam ki. – Igen, bizonyos vonatkozásban brit származású vagyok – mondtam. – De mondja csak, egész véletlenül, ismer-e szerbeket? Itt Peacehavenben, a Béke kikötőjében.

– Nem – vágta rá gondolkodás nélkül az idős hölgy.

– Egészen biztosan nem? Egyetlenegyet sem? – erősködtem. A hölgy kissé mesterkéltné, színpadias pózt vett fel, mintha erősen gondolkodna, majd megismételte a tagadó választ, melyhez kétszer is megrázta a fejét.

– Ilija Kojićot Wally Roadból, a *Völgybeli útról*? Amikor meghalt, az édesapám eljött, a McKellar családnál szállt meg, vagyis gondolom maguknál, akik házibarátai voltak a dédapámnak. Nos, ez az Ilija Kojić az én dédapám. Az édesapám pedig talán itt volt maguknál. Az édesanyám és ő is voltak már itt, de nem maguknál. Amikor Ilija tata halálán volt, édesanyám sehogy sem tudott eljönni, pedig az ő nagyapjáról volt szó, így édesapám jött el. Tizenöt évvel ezelőtt. Habár ő két épületről beszélt, nem háromról.

– Ó, Kogyi úr! Hát persze, Kogyi urat ismertem. Amikor Kogyi úr a kórházban volt, a halála előtt volt itt egy férfi Szerbiából. Az a maga édesapja volt? Valóban, akkor csak két épületünk volt. Négy évvel ezelőtt hozzáépítettünk még egyet. De maga kanadai, uram. És a maga apja Szerbiából jött?! Nem Izraelből? A mi szemünkben Kogyi úr zsidó volt. Noha Szerbiából.

Miről beszél ez az idős hölgy? A dédapám szerb nemzetiségű volt. Ebben egészen biztos voltam. Szlavája is volt, Szent Sergius és Bacchus vértanúk ünnepe. Bár dédanyám – a dédapám feleségének – nagyanyját Sarának hívták, és ami az etnikai hovatartozását illeti, valahogy úgy mondták, hogy „ki tudja, hogy mi volt, rá senki sem emlékszik, nem élte meg az időskort”.

Abban a városkában, amelyben a dédapám és a dédanyám éltek a 19. század közepe táján, az osztrák megszállás alatt, a 18. század elején, három zsidó és négy vlach családot jegyeztek; a dédanyám nagyanyja idején pedig alig néhány zsidó család élt Negotintól háromórányi gyaloglásra, viszont sokkal többen éltek a határon túl, félnapi lovaglásra, Vidinben, az oszmán reformkorszak utáni Törökországban. Élt ott egy Sara, ritka szép lány volt, aki a leányiskola végzős osztályából megszökött egy érettségiző fiatalemberrel, akibe szerelmes volt, és a vallását is megváltoztatta azért, hogy férjhez mehessen hozzá, amivel igen nagy botrányt keltett abban a kisvárosban, ahol a szülei éltek. Évekig nem látta őket, és az anyja is csak a halála előtt bocsátott meg neki. Az újságok is írtak erről.

Elköltöztek, ezt írta a *L'hebdomadaire bulgaro-occidental*, teljes hetven kilométerrel odébb, egy másik országba, a szabad Szerbiába, dolgozni kezdtek, volt kevéske pénzük, amit a fiatal vőlegény szüleitől kaptak. Először ők is vonakodtak, de megenyhültek, miután megszületett az első unoka. Nehéz megmondani, hogy ő volt-e a szépanyám. Egyébként a dédanyám egész biztosan szerb nemzetiségűként nőtt fel, így miért is beszélt volna a dédapám valami bizonytalan eredetű újsághírről, és pont az angliai emigrációban, a nőnek, aki... miye is volt? A barátnője? Csak a barátnője...?

Mindannyian feltételeztük, hogy a dédapám és a „házvezetőnő” között – aki kétszer-háromszor hetente két órán át takarította a házat – a kapcsolat több volt mint üzleti. Ezt a szüleim és a nagynéném már sejtették, akik az 1960-as és 1970-es években meglátogatták néhányszor, és a nagyapai nagybátyám is, aki nyugdíjasként Berlinben élt vendégmunkás feleségével, és minden évben elutazott Angliába az apjához, amíg a dédapa meg nem halt. De ez az asszony már akkor is vendéglős volt. Ugyanakkor – mint egy szolgálka – karbantartotta az idős bevándorlók házait is.

– Azt hiszem, téved, hölgyem – mondtam. – Az én dédapám szerb volt. Keresztény. Maga valamit rosszul hallott. Vagy rosszul értett. Vagy elfejtette... Régen volt.

– No de lehetséges, hogy maga nem tudja jól, uram? – kérdezett az idős hölgy. – A maga felmenője nem volt keresztény. Sosem jött velünk a templomba. Megtagadta.

– De hát ez protestáns templom, hölgyem! Anglikán. Ő pravoszláv volt. Szerb. Azért nem ment. És szabadkőműves is volt. Azt hiszem, ők nem járnak templomba. Zsinagógába sem, egyébként. Mecsetbe se vagy mibe már...

– Attól félek, ezt már nem tudhatom. De azt tudom, hogy azt mondta nekem, hogy be fog jelentkezni a rabbihoz – mondta határozottan az asszony. Azért, mert ki akart költözni... hát persze: Izraelbe. Így mondta. Hogy ott egyesüljön a családjával, akik egyenesen Szerbiából jönnének oda. Mert akkor sok ember törvényesen kiutazhatott a maguk országából – Tito Gulágjából, ha jól emlékszem, mindig így nevezte a maga őse – és elmehetett Palesztinába. Akarom mondani, Izraelbe, hát persze, legyen elnéző ezzel a feledékeny öregasszonnyal. Mert én emlékszem arra, amikor Palesztina a mi, brit fennhatóságunk alatt volt. Pontosan tudom, hogy mikor ment el ezért Brightonba többször is. Hogy utánanézzem az *alibónak*, ami *alliance-t*, szövetségést jelent! – magyarázta elégedetten mosolyogva, mivel egyszeriben eszébe jutottott minden, úgy, ahogy akkor megértette és megjegyezte.

Milyen szövetségesek, gondoltam. Miről beszél ez az asszony? Igen, az angol *ally*, *the Allies* valóban annyit tesz, szövetségesek, azok, akik megen-

gedték Jasenovacot, elárulva a szerbeket és a zsidókat is az ex-Jugoszlávia területén. Az *alija* azonban a héberben csúcsot, tetőteret, mászást, Izraelbe való zarándoklatot jelent. Az angol és héber szavaknak nincs semmi közük egymáshoz! De miért lett hirtelen az etimológia fontosabb a lényegi újdonságnál – a dédapám meg nem valósított terveinél; a származásának letagadásánál, azért, hogy családjával törődhessen; a dédapám dédanyám esetleges, de nem teljesen bizonyos múltjához való viszonyánál, ami mások számára ismeretlen volt; a saját száműzetésemnél Európa, Észak-Amerika és Ázsia számos országába?

– Jól látom, maga egészen közeli ismerőse volt a dédapámnak – mondtam, mivel a hírek, amelyek igencsak megleptek, erős hatást tettek rám, nem tudtam mást mondani. A hölgy egy pillanatra megállt, megrebegtette a szempilláit, mint egy kis süldőleány, majd azt mondta: – Barátok voltunk. Közeli barátok. Főként azóta, amióta a férjem meghalt. Ismét pislogni kezdett, és elfordította a fejét.

Az én egyre nagyobb és szemmel láthatóan az ő zavarodottságát is a telefon csörgése szakította félbe. Úgy tűnik, hogy kétszer keresztül kellett utaznom a bolygó egyharmadát oda meg vissza, hogy a legvalószínűbb helyen valami igazán fontosat halljak a családom múltjáról. Ugyanakkor... lehet, hogy minden a lehető leglogikusabb volt, a lehető legjobb az összes leibnizi világ közül. Nyugi, Voltaire, figyelmeztettem magam; elég a candide-i cinizmusból, itt most a Kezdetek kezdetének a történetét próbáljuk megfejteni. Gondolatok ezrei kavargtak a fejemben.

A hölgy befejezte a telefonbeszélgetést, és letette a kagylót. – Itt szeretne maradni a vendégünként? – kérdezte. – Nem itt, hanem a mi házunkban. Egy-két napot? Elbeszélgethetnék erről az egészről. Egyébként is ez a szoba le volt már foglalva, csak nem jegyeztem fel. Annak az állatorvosnak, aki Skóciából jön, hogy megvizsgálja a lovat. Arról a birtokról, amelyiken a világra jött. Nálunk is ugyanolyan kényelemben lesz része, mint itt a hotelben, uram.

A torkom száraz volt, így csak bólintottam. Az asszony elfordult, és néhányszor megnyomta a csengőt. Csak ekkor sikerült pár szót kiejtenem: – Meg vagyok tisztelve, köszönöm. De csak egyetlen éjszakát... holnap vissza kell mennem Londonba, a munka miatt. Három nap múlva megyek vissza Kanadába.

Valahonnan hátulról lassú és egyenetlen lépteket hallottam, mintha valaki a lábát húzta volna. Majd kinyílt a csúszóajtó, és egy formaruhás fiatalember jelent meg, akinek a bal bokája gipszben volt. Kint az alacsony felhők ismét összetorlódtak, beborult az ég, és úgy tűnt, hogy bármelyik percben újból zuhogni kezd.